

JAARVERSLAG 2020

WIE BEPAALT DE STAD?

ARCHITECTUUR
INFORMATIECENTRUM
ALKMAAR

Colofon

Fotocredits: Solid Timber: pagina 6 en 7

Ed Diepenmaat: omslag en pagina 4, 9, 12

Vormgeving en productie: De Wilde Muis - www.dwm.nu

Copyright: Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA)

ISSN: 2542-6532 14^e uitgave

INHOUDSOPGAVE

Bestuursverslag	4
------------------------------	----------

AIA-LEZING

De Houten Revolutie

Door Ard-Jan Lootens (Solid Timber, Utrecht)	6
--	----------

Scenario's voor zeespiegelstijging

Door Eric-Jan Pleijster (LOLA Landscape Architects)	8
---	----------

Extreme verdichting

Door Lars van Hoften (UN Studio)	10
--	-----------

AIA-EXPO

De Kerk van Morgen

In Architectuurcentrum ABC in Haarlem	12
---	-----------

AIA-BEZOEK

Fietsroute Piet Tauber	14
-------------------------------------	-----------

2020 was voor het AIA vanwege corona geen erg productief jaar. Noodgedwongen moest het programma worden ingekort tot drie lezingen. Wel alle drie lezingen over belangwekkende onderwerpen en met prominente sprekers. 2020 was tevens het jaar waarin het voorzitterschap van het AIA, vanwege ziekte van de officiële voorzitter, is waargenomen door JanWillem Snieder.

BESTUURSVERSLAG WIE BEPAALT DE STAD?

De drie lezingen waren de volgende:

Houten revolutie, over de herontdekking van hout als duurzaam bouw-materiaal door Ard-Jan Lootens van Solid Timber.

Scenario's voor zeespiegelstijging door Eric-Jan Pleijster van LOLA Landscape Architects, dat zich heeft gebogen over de ruimtelijke impact voor Nederland van een stijging van de zeespiegel

en **Extreme Verdichting** door Lars van Hoften van UN Studio, het bureau dat wereldwijd zijn sporen heeft verdiend met spectaculaire hoogbouw-projecten.

Een samen met de Historische Vereniging Alkmaar voorbereide fiets-excursie langs de Alkmaarse bouwwerken van Piet Tauber moest vanwege de coronamaatregelen helaas op het laatste moment worden afgezegd. Dat gold ook voor de voor de Dag van de Architectuur geplande activiteiten; de architectuurtentoonstelling in De Vest en de najaarsexcursie met de BNA. Tenslotte ging de Kunst10daagse in Bergen ook niet door en dus verviel ook onze daaraan gekoppelde fietsexcursie langs nieuwe bouw-werken in Bergen.

Een bijzondere activiteit die nog wel genoemd mag worden is een uitlening van onze twee jaar geleden in de Grote Kerk van Alkmaar geëxposeerde tentoonstelling 'De Kerk van Morgen', over het hergebruik van monumentale kerkgebouwen in Nederland die hun religieuze functie hebben verloren. Dit is precies het onderwerp van de tentoonstelling. Na het ABC hebben zich nog vier andere architectuurcentra gemeld die belangstelling hebben voor deze tentoonstelling! Tot midden 2021 blijft de tentoonstelling in Haarlem.

Van de vele activiteiten die wij voor 2020 hadden geprogrammeerd onder het motto WIE BEPAALT DE STAD? ging er dus een aantal niet door. Intussen wordt de behoefte aan ruimte alsmaar groter. Of het nu gaat om ruimte voor woningen, bedrijven, energievoorzieningen, natuur of voor infrastructuur, in toenemende mate strijden deze ruimtevragers om voorrang en raken ze met elkaar in concurrentie. Een probleem dat zich niet beperkt tot de stad. Wat dat betreft had het motto ook kunnen zijn 'Wie bepaalt Nederland'. Want de verdeling van de ruimte in Nederland is een nationale kwestie. Wat het problematisch maakt, is dat er op landelijke schaal geen regie over de ruimtelijke ordening in Nederland wordt gevoerd. Intussen dringt dat ook door tot de politiek. Hopelijk wordt hier bij de kabinetsformatie in 2021 een knoop over doorgehakt. Want het is de hoogste tijd voor een nieuw ministerie van VROM, met een minister die sturing geeft aan het nationaal planologisch beleid.

Als een van de 40 architectuurcentra in Nederland is onze scoop niet nationaal maar veeleer regionaal en lokaal. Maar ook op die schaal zijn de nationale ruimteproblemen zeer herkenbaar. En juist op die schaal moeten we zuinig zijn met de ruimte. Maar lukt dat ook? Lukt het echt om compact en toch hoogwaardig te bouwen in het HAL-gebied. En wat vinden we ervan dat tegelijkertijd onze open ruimte wordt volgepakt met zonneparken en windmolens, en met ruimtevreterende en energie verslindende datacenters?

Weliswaar zijn we nog niet aan het eind van de pandemie maar met de programmering voor 2021 kunnen we daar niet op wachten. We gaan op zoek naar plannen en verhalen die te maken hebben met de kwaliteit van het gebruik van ruimte, zowel bebouwd als onbebouwd. De onderwerpen liggen voor het oprapen.

Want Alkmaar groeit door net als de andere gemeentes in onze regio. Wat betekent dat voor de leefbaarheid van de stad? En draagt die groei bij aan een oplossing van de woningnood voor jongeren en starters op de woningmarkt? Tegelijk verliest de binnenstad een deel van haar centrumfunctie. Hoe vangen we dat op? Hoe vinden we nieuwe functies voor leegstaande gebouwen? En hoe gaan we om met de enorme ruimteclaim voor energievoorzieningen als windmolens, zonneparken en voor datacenters in onze regio. En tenslotte: blijft er door al die ruimteclaims genoeg ruimte over voor een duurzaam natuurbeheer?

Kortom, onderwerpen genoeg. Helaas waren wij in 2020 beperkt in de mogelijkheden om ze op een goede manier aan de orde te stellen. Inmiddels hebben we goede hoop dat dit in de loop van 2021 zal veranderen en dat we dan als vanouds onze activiteiten weer kunnen ontplooiën. Hopelijk kunnen we u daarbij weer begroeten!

Ed Diepenmaat, voorzitter AIA

AIA-LEZING 28 JANUARI

DE HOUTEN REVOLUTIE

***Lezing door Ard-Jan Lootens
(Solid Timber, Utrecht)***

Ard-Jan Lootens (1985) is als partner en bouwkundig ingenieur van het constructieve ingenieursbureau Solid Timber betrokken bij complexe bouwopgaven in hout voor woningbouw, kantoren en publieke gebouwen in Nederland en Scandinavië. Vanaf 2007 onderzoekt hij samen met houtconstructeur en tevens zakelijk partner Bas Boellaard (1984) het gebruik van CLT (kruislaaghout) in bouwmethodes. Hij werkte 10 jaar bij Powerhouse Company, o.a. als projectarchitect van de AmstelTower (Amsterdam). In 2014 werd Solid Timber opgericht.

Bouwen met natuurlijke materialen zit in onze genen volgens Solid Timber. Daarom werkt het bureau met natuurlijke manieren van construeren en gebruikt het bij al zijn projecten de meest veelzijdige- en hernieuwbare grondstof die de aarde te bieden heeft: hout. Aan de hand van diverse projecten met een volledige constructie in hout (CLT in combinatie met gelamineerd hout) wordt een overzicht geschetst van recente ontwikkelingen in massieve houtbouw. Er is aandacht voor de mogelijkheden van houtbouw om als gestandaardiseerde, circulaire bouwmethode de CO₂-emissie in de gehele bouwsector significant terug te dringen. Met de eerste hoogbouwprojecten in hout (tot hoogtes van circa 85 meter) wordt door velen al gesproken over een mogelijke 'houten eeuw', maar vooralsnog beslaat het marktsegment van houtbouw in Nederland niet meer dan circa vijf procent; waarvan massieve houtbouw (met gebruik van CLT) in 2020 mogelijk één procent zal zijn.

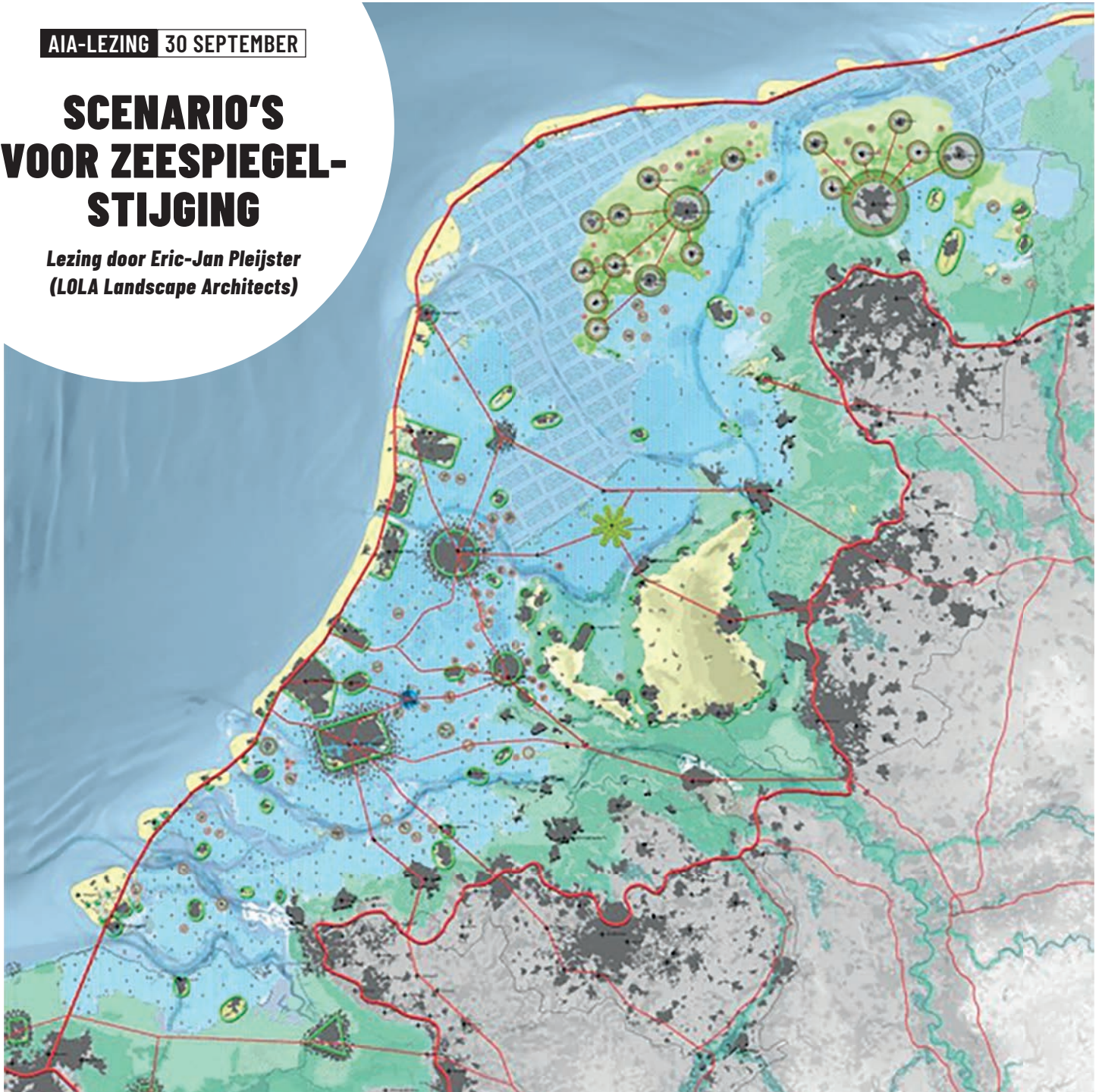
Als bouwen in hout in 2030 mogelijk de norm wordt voor volledig CO₂-neutraal, modulair, remontabel en circulair bouwen, dan ligt er nog een grote opgave. Wat zal dit voor effect hebben op de inrichting van de productie- en bouwsector? Is het denkbaar dat de woningen van de toekomst nu geplant worden en groeien in de bossen rondom onze steden? En zal de woningbouw eindelijk de auto-industrie achterna gaan door op grote schaal kwalitatieve- en betaalbare woningen mogelijk te maken door volledige prefabricatie onder goede werkomstandigheden? Kortom: is de wijze waarop we bouwen in balans met onze natuur?

AIA-LEZING 30 SEPTEMBER

SCENARIO'S VOOR ZEESPIEGEL- STIJGING

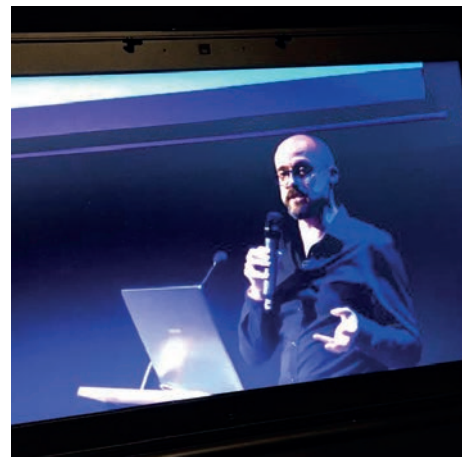
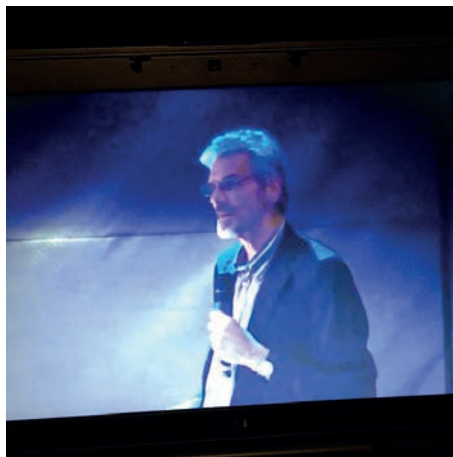
Lezing door Eric-Jan Pleijster
(LOLA Landscape Architects)

Naar een klimaat-gestuurde koers

Hoe kunnen we Nederland klimaat-adaptief inrichten? Hoe kunnen we grote ruimtelijke opgaven op het gebied van zeespiegelstijging, waterveiligheid en zoetwatervoorziening, landbouw en voedselvoorziening, energie, ecologie en biodiversiteit in Nederland met elkaar verbinden? Essentiële vragen waarvan de antwoorden gevat kunnen worden in Plan A: alles doen binnen onze mogelijkheden om de afspraken uit het Klimaatakkoord van Parijs na te komen.

Het vertrekpunt voor Plan B is dat Nederland meer opties nodig heeft dan Plan A biedt. Namelijk verschillende strategieën om als land te kunnen reageren op de effecten van klimaatverandering, zoals een versnelde zeespiegelstijging. Het is een eerste verkenning naar een van de mogelijke opties bij een versnelde zeespiegelstijging in een extreem maar niet ondenkbaar scenario: 2 meter in 2085, 3 meter in 2100 en 6 meter in 2200. Plan B schetst een positieve toekomst waarin Nederlanders op een hele andere manier omgaan met het wassende water.

Eric-Jan Pleijster (1977) is senior landschapsarchitect en medeoprichter van LOLA Landscape Architects (2006).

Hij studeerde Landschapsarchitectuur aan Wageningen Universiteit (cum laude, 2003). Hij gelooft in het inzetten van natuurlijke landschapsprocessen om bestaande cultuurlandschappen te optimaliseren. Zijn benadering is klimaatbestendig en natuur-inclusief. Voorbeelden van projecten: ontwerp natuurverbinding Park Poelzone (2014), herontwikkeling Bijlmerbajes (2017) en Feyenoord City (2019). Zijn toekomstverkenning Plan B NL2000 (2019) stond aan het begin van een brede discussie over ruimtelijke ordening, klimaatverandering en zeespiegelstijging. Hij publiceerde o.a. de Stadsrandenatlas (2011) en de bestseller Dijken van Nederland (2014). In 2013 ontving hij de Rotterdam-Maaskantprijs voor Jonge Architecten en in 2014 de Europese Topos Landscape Award voor het oeuvre van LOLA. [Foto: Titia Hahne]

AIA-LEZING 24 NOVEMBER

EXTREME VERDICHTING

*Lezing door Lars van Hoften
(UN Studio)*

De schaarste aan ruimte in Nederland heeft stedelijke verdichting hoog op de agenda gezet. De afgelopen jaren zijn op veel plekken in de Randstad de verlaten havens, lege industrieterreinen en verloren groenstrookjes bebouwd. Maar wat is de volgende stap in verdichting? Hoe kunnen we onze schaarse grond optimaal benutten? En hoe zorgen we ervoor dat de

stad voor iedereen aantrekkelijk blijft. Ook in tijden van de Covid-crisis. Aan de hand van internationale voorbeelden wordt gekeken wat de kansen en uitdagingen zijn die extreme verdichting ons land te bieden heeft op sociaal, duurzaam en economisch vlak.

Lars van Hoften - associate architect UNStudio

UNStudio is een international architectenbureau gesitueerd in Amsterdam, Shanghai, Hong Kong en Frankfurt opgericht in 1988 door Ben van Berkel en Caroline Bos.

UNStudio heeft verschillende groot-schalige projecten gerealiseerd in Azië en Europa, waaronder de Erasmusbrug en

Arnhem CS in Nederland. Lars van Hoften heeft gewerkt aan mixed-use highrise projecten in China, maar ook de metrolijn in Doha.

In Nederland is hij betrokken geweest bij verschillende research-initiatieven onder andere de Stad van de Toekomst en ondersteunt hij Ben van Berkel bij zijn rol in de Taskforce van de Bouwagenda.

DE KERK VAN MORGEN

In Architectuurcentrum ABC in Haarlem

De tentoonstelling 'De Kerk van Morgen' is in 2020 uitgeleend aan het architectuurcentrum ABC in Haarlem. Door de maatregelen rond de coronabesmetting is de expositie tenslotte tot juni 2021 blijven hangen.

Voor de tentoonstelling bestaat een ruime belangstelling vanwege het feit dat kerken in toenemende mate hun religieuze functie verliezen. De vraag naar een herbestemming van deze kerkelijke gebouwen doet zich dus op allerlei plaatsen in Nederland voor. In dat kader wordt op veel plaatsen gewerkt aan het opstellen van een door het rijk gesubsidieerde kerkenvisie.

De tentoonstelling brengt op spectaculaire wijze de mogelijkheden van het hergebruik van kerken in beeld. 4 andere architectuurcentra in Nederland hebben hun belangstelling voor de tentoonstelling al kenbaar gemaakt.

De tentoonstelling 'De Kerk van Morgen' gaat op reis.

De Kerk van Morgen toont andere bestemmingen

Tot rust komen in ABC Architectuurcentrum

Leontien van Engelen

Haarlem ■ In het ABC Architectuurcentrum in Haarlem is tot eind januari de fototentoonstelling *De Kerk van Morgen* te zien. Wie de ruimte binnenloopt wordt omringd door enorme panelen met door Peter H. Toxopeus gemaakte foto's van kerken in Nederland die een nieuwe bestemming hebben gekregen. Compleet met sacrale Gregoriaanse muziek.

De tentoonstelling laat tien voorbeelden zien van kerken die een multifunctioneel gebruik hebben gekregen, zoals voor exposities, evenementen, prijsuitreikingen, muziekuitvoeringen en beurzen. Ook worden er tien voorbeelden getoond van kerken die geheel zijn ingericht voor één nieuwe functie, zoals boekwinkel, hotel of wonen (monofunctioneel).

De tentoonstelling is gemaakt door het AIA (Architectuur Informatiecentrum Alkmaar) en werd in 2018 in de Grote Kerk van Alkmaar geëxposeerd. Omdat Haarlem eveneens veel kerken kent die een andere bestemming kregen - zoals de Jopenkerk, de Janskerk en de Grote of Sint Bavo Kerk - haalde ABC-directeur Gabriël Verheggen de panelen naar Haarlem.

„Ik vind het ook wel passen bij de-

ze tijd, nu de kerstperiode er weer aan komt”, zegt hij. Veel kerken in het land hebben in de loop der tijd een andere bestemming gekregen. „Er zijn heel veel kerken in Haarlem die een andere functie hebben gekregen en vaak maken ze een hele metamorfose door.” De panelen tonen klassieke kerken die vaak al honderden jaren bestaan.

Twee zalen

De expositie is in twee zalen verdeeld. De eerste toont tien kerken die een multifunctionele bestemming hebben gekregen, zoals de Oude Baaf in Haarlem waar niet alleen gewone diensten worden gehouden, maar die ook dienst doet als concertzaal en expositieruimte. Of de Oude Kerk in Amsterdam, gelegen in de rosse buurt, waar vaak internationale kunstprojecten te zien zijn.

De tweede zaal is gewijd aan kerken die een monofunctionele bestemming kennen. Zoals de Haarlemse Jopenkerk en het in de Janskerk gevestigde Noord-Hollands Archief, maar ook de Kruisheerkerk in Maastricht dat is omgebouwd tot een hotel, of de Sint Jozephkerk in Hilversum waar appartementen in zijn gebouwd.

Op de vraag wat hij vindt van het feit dat kerken een andere bestemming krijgen, zegt Verheggen lachend: „Mijn voornaam is Gabriël

en ik kom oorspronkelijk uit een heel katholiek nest maar heb nu niets meer met geloof. Ik vind het alleen maar fantastisch dat dit er is. Deze gebouwen nemen een heel belangrijke plaats in in een stad en het is mooi dat ze bewaard blijven in een andere functie. Ook in het kader van duurzaamheid bijvoorbeeld. Kerken zijn van oudsher ontmoetingsplekken geweest en dat komt veel terug in de nieuwe bestemmingen. Dat is heel erg mooi.”

Door de op de achtergrond klinkende Gregoriaanse muziek krijgt de expositie bijna een uitstraling alsof je werkelijk in de betreffende kerken rondloopt. Een zitje moet bezoekers uitnodigen om plaats te nemen, de foto's op zich in te laten werken en even helemaal tot rust te komen. „Je kunt je er echt even helemaal in onderdompelen”, zegt Verheggen. Een bij de expositie behorende catalogus die daar ook ter inzage ligt, geeft meer informatie over de gefotografeerde godshuizen.

Info

De Kerken van Morgen is tot 20 januari te zien in ABC Architectuurcentrum, Groot Heiligland 47 Haarlem. Geopend dinsdag t/m zaterdag 12-17 uur, zondag 13-17 uur. Naast de tentoonstelling wordt er gewerkt aan een corona-proof bijprogramma. Meer daarover is binnenkort op de website van het ABC te vinden.

AIA-BEZOEK 25 OKTOBER

FIETSROUTE PIET TAUBER

**Architectuur Fietsroute
door Alkmaar**

UITGESTELD

Vanwege de oproep van de minister om zo min mogelijk noodzakelijks te ondernemen in groepsverband tegen de verspreiding van het coronavirus, hebben we moeten besluiten de fietstocht dit najaar op 25 oktober langs projecten van de Alkmaarse architect Piet Tauber niet door te laten gaan. Mede met het idee dat uitwisseling van opvattingen en ideeën onder deelnemers over de architectuur van Tauber kwaliteit geeft aan de fietstocht. In het voorjaar, indien het mogelijk is, wordt de fietstocht alsnog georganiseerd.

Piet Tauber (1927-2017) is een van de toonaangevende Alkmaarse architecten. Hij werd geboren in Oudorp als zoon van metselaar en architect Hendricus Tauber, en keerde na zijn studie aan de TH Delft terug naar Alkmaar om zich er in 1955 te vestigen als zelfstandig architect. Hij ontwierp zijn eigen woonhuis met kantoor aan de Westerweg. Zijn oeuvre omvat onder meer de Provinciale Bibliotheek Friesland (Leeuwarden), de Nederlandse Ambassade in Washington en vele Alkmaarse gebouwen.

Tauber ontwierp tijdloze gebouwen, was wars van modes en stijlen. Vakmanschap en bouwen naar opdracht stonden voor hem bovenaan.

De fietstocht wordt georganiseerd door het Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA) in samenwerking met de Historische Vereniging Alkmaar (HVA). We komen langs door Piet Tauber ontworpen woonhuizen, waaronder dat van hem zelf, de HTS aan de Bergerweg, kantoorgebouwen zoals voor de KVK aan de Kennemersingel, en als hoogtepunt de Telefoon-Centrale aan de Koelmalaan. Het vormt een logisch vervolg op de oeuvre-tentoonstelling die het AIA in 2015 organiseerde, en de aanwijzing van de Telefooncentrale als gemeentelijk monument, in nauwe samenwerking met de HVA en de gemeente Alkmaar.

Vooralsnog is de fietstocht doorgeschoven naar het programma van 2021.

A collage of six images illustrating various architectural activities:

- AIA-ARCHITECTUURPRIJS**: Three men in suits, one holding an award.
- EXPOSITIES**: A long table displaying architectural models and documents.
- LEZINGEN**: A man gesturing while speaking to an audience.
- EXCURSIES**: A large architectural model of a city.
- FILMS**: A modern building with a curved facade.
- ARCHITECTUURWANDELINGEN EN FIETSRUTES**: A group of people walking outdoors.

**ONDERSTEUN ONZE ACTIVITEITEN
WORD VRIEND!**

Vrienden van de architectuur zijn vrienden van het AIA.
WORD OOK VRIEND! Vanaf 20 euro per jaar.

Meld u aan via info@aia-alkmaar.nl

Het doel van stichting Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA) is het bevorderen van de belangstelling voor stedenbouw en architectuur door het organiseren van lezingen, tentoonstellingen, films en de jaarlijkse Dag van de Architectuur.

Bestuur

Ed Diepenmaat, voorzitter
Bernard Faber, secretaris/penningmeester
Joost Breebaart, lid
Victorien Koningsberger, lid
Janwillem Snieder, lid

Bestuur-ondersteunend

Richard Gouverneur
Kees van Hoek
Neeltje de Leur

Programmaaraad

Ernest Briët, directeur Stichting Landschap Noord-Holland
Robert Chamski, opleidingscoördinator bouwkunde Inholland
Arnold Henselmans, directeur Henselmans Bouwbedrijf
Maarten Min, Min2 bouw-kunst
Carolien Roozendaal, bouwhistoricus gemeente Alkmaar
Henk de Visser, contact Boerderijstichting en Puienprijs
Rob de Vries, architectenbureau DVUA
Nicole van Wijk, bestuurder Woningbouwcorporatie Woonwaard
Erna Winters, directeur Bibliotheken Kennemerwaard
Nico Zimmermann, ITZ-A architecten

Architectuur Informatiecentrum Alkmaar
Postadres: Bergerweg 1, 1815 AC Alkmaar
072-5124648
info@aia-alkmaar.nl
www.aia-alkmaar.nl
facebook.com/aia-alkmaar

Het AIA wordt ondersteund door

HOOFDSPONSORS

SPONSORS

BNA Noord-Holland Regionaal
Bouwkundig Ontwerp- en Tekembureau J.R. Volbeda
Breddels Architecten
Frans Tauber | interieurarchitect
Gouverneur Architectuur
Jan de Wit Architect
John Koomen Tuinen
Jos Ooijevaar Architect Meubelmaker
kerssens | de ruiter architecten
Klous + Brandjes Architecten
Ir. A.E. Küpfer
patina DAKDEKKERS
Rietvink Architecten
Rob de Vries DVUA